Adroddiad i'r:	Cabinet
Dyddiad y cyfarfod:	25 Medi 2018
Aelod / Swyddog Arweiniol:	Y Cyng. Julian Thompson-Hill / Richard Weigh, Pennaeth Cyllid
Awdur yr Adroddiad:	Steve Gadd, Prif Gyfrifydd
Teitl:	**Adroddiad Cyllid (Awst - 2018/19)**

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn rhoi manylion am gyllideb refeniw ac arbedion y Cyngor fel y cytunwyd arnynt ar gyfer 2018/19. Mae'r adroddiad hefyd yn rhoi diweddariad cryno o'r Cynllun Cyfalaf yn ogystal â'r Cyfrif Refeniw Tai a'r Cynllun Cyfalaf Tai.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Pwrpas yr adroddiad yw rhoi diweddariad ar sefyllfa ariannol bresennol y cyngor, a chadarnhau'r cyllidebau gwasanaeth y cytunwyd arnynt ar gyfer 2018/19.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Argymhellir y camau gweithredu canlynol:

3.1 Bod Aelodau'r Cabinet yn nodi'r cyllidebau a bennwyd ar gyfer 2018/19 a'r cynnydd yn erbyn y strategaeth y cytunwyd arni.

3.2 Bod Aelodau'r Cabinet yn cymeradwyo diddymu dyled hanesyddol sy'n gyfanswm o £26k.

4. Manylion yr Adroddiad

Mae'r adroddiad yn crynhoi cyllideb refeniw'r Cyngor ar gyfer 2018/19 fel y nodwyd yn **Atodiad 1**. Cyllideb refeniw net y Cyngor yw £194.418 miliwn (£189.252 miliwn yn 17/18). Rhagwelir y bydd gorwariant o £0.811 miliwn ar gyllidebau gwasanaeth a chorfforaethol (gorwariant o £1.210miliwn yn yr adroddiad diwethaf. Mae'r naratif o amgylch y risgiau a'r rhagdybiaethau presennol sy'n sail i'r asesiad hwn yn cael eu hamlinellu yn Adran 6.

Roedd cyllideb 2018/19 angen nodi a chytuno ar arbedion ac effeithlonrwydd o £4.6 miliwn. Mae'r tabl isod yn rhoi crynodeb o sut cafodd y targed arbedion ei gyflawni. Gellir cadarnhau bod y £2 filiwn o ganlyniad i newidiadau yn y Ddarpariaeth Isafswm Refeniw a'r £1 miliwn o arbedion corfforaethol ehangach eisoes wedi eu cyflawni. Cytunwyd ar effeithlonrwydd gwasanaeth o £1.2 miliwn ac arbedion o £0.4 miliwn fel rhan o'r gyllideb a dangosir yn **Atodiad 2**. Gan fod yr arbedion effeithlonrwydd yn ffurfio rhan o 'fusnes fel arfer' ar gyfer gwasanaethau yna tybir y bydd y rhain yn cael eu cyflawni. Bydd unrhyw eithriad yn cael ei adrodd wrth y Cabinet. Bydd yr arbedion gwasanaeth yn cael eu monitro'n agos dros y misoedd nesaf ac adroddir ar gynnydd i'r Cabinet.

Arbedion/Effeithlonrwydd y cytunwyd ar gyfer 2018/19	£000	%oed
Newidiadau i IsafswmDarpariaeth Refeniw	2,000	43%
Arbedion Corfforaethol a nodwyd yn 2017/18	1,000	22%
Effeithlonrwydd Gwasanaeth (gweler Atodiad 2)	1,200	26%
Arbedion Gwasanaeth (Gweler Atodiad 2)	411	9%
Cyfanswm	4,611	100%

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae rheoli cyllidebau refeniw a chyfalaf y Cyngor yn effeithiol a chyflawni'r strategaeth gyllidebol y cytunwyd arni yn sylfaen i weithgarwch ym mhob maes, gan gynnwys blaenoriaethau corfforaethol.

6. Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Mae naratifau gwasanaethau pwysig yn egluro amrywiant a risgiau i'w gweld yn y paragraffau isod.

Ar hyn o bryd rhagwelir y bydd Cwsmeriaid, Cyfathrebu a Marchnata yn gorwario £49,000 (adroddwyd £50,000 ym mis Mehefin). Mae'r pwysau i raddau helaeth yn sgil y costau staff a ragwelir yn ymwneud â llenwi dros gyfnodau mamolaeth.

Ar hyn o bryd rhagwelir y bydd Priffyrdd a'r Amgylchedd yn gorwario £98,000 (adroddwyd £132,000 yn y cyfarfod Cabinet diwethaf) sy'n ymwneud â diffyg a ragwelir yn yr incwm ar gyfer y tîm Prosiectau Mawr. Mae hon wedi bod yn broblem dros y blynyddoedd diwethaf. Mae'r prif reswm dros y diffyg incwm yn ymwneud â chyfanswm y gwaith ac ad-daliad gan Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru. Mae'r gostyngiad ers yr adroddiad diwethaf yn ymwneud â gostyngiad wedi'i gynllunio mewn costau staff asiantaeth. Dylid hefyd nodi'r meysydd pryder a ganlyn:

- **Cludiant i'r Ysgol** – bydd y gwasanaeth yn derbyn arian ychwanegol yn dilyn blwyddyn lawn o weithredu'r polisi cludiant diwygiedig. Bydd hyn yn ddigonol i ddarparu'r gwasanaeth am nifer cyfartalog o ddyddiau fesul blwyddyn academaidd. Ni fydd effaith cynnydd prisiau mewn blwyddyn yn hysbys nes bydd y contractau ar gyfer blwyddyn academaidd 2018/19 wedi eu cwblhau ym mis Medi ac adroddir i'r Cabinet ym mis Hydref.
- **Gwastraff** – Mae llawer o wahanol bwysau yn effeithio ar y gwasanaeth gwastraff sydd wedi eu codi yn y Bwrdd Cyllideb. Mae rhan fwyaf y pwysau yn ymwneud â ffioedd contractau newydd ar gyfer y contract gwastraff ailgylchadwy cymysg. Bydd y pwysau yn 2018/19 yn cael ei gyllido o Gronfa Wrth Gefn Gwastraff ac mae pwysau ar y gyllideb o £850k wedi'i gynnwys yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig ar gyfer 2019/20. Mae adolygiad manwl o'r arbediad gwasanaeth HES SP001: Gwasanaeth Cludo Gwastraff Masnach drwy gontractwr allanol yn cael ei gynnal ar hyn o bryd i asesu a yw'r arbediad wedi'i gyflawni'n llawn.

Ar hyn o bryd rhagwelir y bydd **Addysg a Gwasanaeth Plant** yn gorwario o £1.204 miliwn (£1.027 miliwn yn adroddiad mis Mehefin). Mae'r symudiad o £0.177 yn ymwneud â'r meysydd canlynol:

- £34k o gynnydd mewn costau o Awdurdod Lleol cyfagos yn ymwneud ag 1 disgybl
- Costau gadael o £15k nawr yn cael eu rhagweld o ganlyniad i doriad mewn arian grant gan Lywodraeth Cymru.

- £98k yn ymwneud â chynnydd mewn costau maethu a remandio o fewn Gwasanaethau Plant
- £30k o gostau tiwtor Addysg yn y Cartref o ganlyniad i benderfyniad tribiwnlys sy'n ymwneud ag un achos.

Mae Gwasanaethau Plant yn parhau i fod yn faes risg uchel oherwydd natur gyfnewidiol niferoedd achosion a phwysau chwyddiannol ar gostau lleoliadau. Gall pob lleoliad unigol fod yn arbennig o ddrud ac felly gall unrhyw gynnydd mewn niferoedd gael effaith fawr ar y gyllideb. Fodd bynnag, mae amcanestyniad y canlyniad terfynol yn cynnwys yr holl leoliadau cyfredol y tu allan i'r sir a ragwelir i amserlenni realistig. Mae lleoliadau Addysg Tu Allan i'r Sir ac adenillon yn llai na'r hyn oedd yn y gyllideb yn sgil y gostyngiad yn niferoedd y disgyblion o Awdurdodau Lleol eraill sy'n mynd i ddarpariaeth ysgolion arbennig y Cyngor. Cafodd y ddau bwysau yma eu cyllido'r llynedd drwy'r defnydd a gynlluniwyd o gronfeydd wrth gefn penodol a chawsant eu hystyried fel rhan o broses gyllidebol 18/19 a chytunwyd ar y pwysau ariannu o £750,000 gan y Cyngor ar 30 Ionawr. Mae'r gorwariant a adroddwyd yn cynnwys y cyfraniad hwn i'r gyllideb a chydnabyddir fod angen rhagor o waith i asesu goblygiadau ariannol y pwysau hyn ar y Cynllun Ariannol Tymor Canolig ar gyfer 2019/20 a'r tu hwnt.

Rhagwelir y bydd y Gwasanaethau Cymorth Cymunedol yn cydbwyso'i gyllideb wedi i gyllideb ychwanegol o £750,000 gael ei dyrannu ar gyfer 2018/19 a'r cynllun o ddefnyddio cronfeydd wrth gefn. Mae gorwariant o fewn y Gwasanaeth Iechyd Meddwl a Gwasanaethau Darparwyr Mewnol yn parhau i fod yn feysydd lle mae pwysau mawr. Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn cynnwys gofyniad cyllideb dybiedig o £500,000 yn ychwanegol y flwyddyn er bod gwaith pellach yn mynd yn ei flaen i asesu'r goblygiadau ariannol llawn a nodi gweithredoedd i helpu lliniaru effaith y pwysau hyn.

Ysgolion - Bydd y sefyllfa o ran Balansau Ysgolion yn dal i gael ei monitro'n agos, gydag adroddiadau i'r Aelodau bob mis. Mae Cyllid Addysg yn gweithio'n agos iawn gydag ysgolion i ddatblygu cynlluniau cadarn ac, yn ogystal, mae prif ac uwch swyddogion Addysg a Chyllid yn cyfarfod yn rheolaidd i adolygu'r cynlluniau hynny a chymryd unrhyw gam gweithredu yn ôl yr angen. Roedd y gyllideb a gytunwyd gan y Cyngor ar gyfer 2018/19 yn ddiweddar yn cynnwys buddsoddiad ychwanegol o £1.8 miliwn yng nghyllidebau dirprwyedig ysgolion. Mae lefel y balansau ysgol a ddygwyd ymlaen i 2018/19 yn falans diffyg net o £0.343miliwn, sy'n welliant o £0.713miliwn ar y balansau a ddygwyd ymlaen o 2016/17. Ar ddiwedd Awst, mae'r amcanestyniad ar gyfer balansau ysgol yn falans diffyg net o £0.957miliwn, sy'n gynnydd yn y diffyg a ragwelir o £0.614miliwn ar y balansau a ddygwyd ymlaen o 2016/17. Rhagwelir y bydd tanwariant o £52k yn y gyllideb heb ei dirprwyo o ganlyniad i danwariant ar gontractau TGCh.

Y Cyfrif Refeniw Tai Mae'r sefyllfa refeniw ddiweddaraf yn tybio y bydd gostyngiad mewn balansau ar ddiwedd y flwyddyn o £795 mil, sy'n £165mil yn fwy na'r gostyngiad o £630mil yn y gyllideb. Felly rhagwelir y bydd balansau'r Cyfrif Refeniw Tai yn £1.572 miliwn ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r gyllideb gyfalaf o £10.2 miliwn yn cael ei rhannu rhwng gwelliannau arfaethedig i'r stoc dai bresennol (£6 miliwn) a datblygiadau tai newydd (£4 miliwn).

Corfforaethol – Ar hyn o bryd amcangyfrifir y bydd cronfeydd corfforaethol wrth gefn sy'n gyfanswm o £500mil ar gael i'w rhyddhau er mwyn cyllido gorwariant y

gwasanaeth. Bydd hyn yn golygu y byddwn yn cyfyngu'r lefel o'r Balansau sydd angen eu defnyddio.

Rheoli'r Trysorlys - Ar ddiwedd mis Awst, roedd cyfanswm benthyciadau'r cyngor yn £208.753 miliwn ar gyfradd gyfartalog o 4.49%. Roedd balansau buddsoddi yn £5.6 miliwn ar gyfradd gyfartalog o 0.54%.

Mae crynodeb o **Gynllun Cyfalaf** y Cyngor ynghlwm yn **Atodiad 3**. Mae'r cynllun cyfalaf a gymeradwywyd yn £55.8 miliwn ac mae'r gwariant hyd yma yn £13.5 miliwn. Mae **Atodiad 4** yn cynnwys diweddariad ar y prif brosiectau sydd wedi eu cynnwys yn y Cynllun Cyfalaf cyffredinol.

Materion Eraill – Roedd yna ddyled yn ddyledus i'r Awdurdod am grant wedi'i or-hawlio ac am waith i eiddo yn dyddio yn ôl i 2011. Er y gwnaed taliadau yn erbyn y ddyled mae yna falans o £26,481.43 sy'n ddyledus. Gwnaed pob ymdrech i adfer y ddyled ond cydnabyddir bellach na dderbynnir mwy o arian ac argymhellir bod y ddyled yn cael ei diddymu. Oherwydd oed y ddyled, mae'r Adran Gyllid wedi darparu ar gyfer y ddyled hon am nifer o flynyddoedd. Mae hyn yn golygu na fydd diddymu'r ddyled hon yn cael unrhyw effaith ar y gyllideb refeniw gan y gellir diddymu'r ddyled yn erbyn y ddarpariaeth. Mae'r ddyled hon yn fwy na'r terfyn dirprwyedig o £20 mil i'r Swyddog Adran 151 ei gymeradwyo ac felly mae angen cymeradwyaeth y Cabinet.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

Cafodd Asesiadau o'r Effaith ar Les ar gyfer yr arbedion yn Atodiad 2 a'r cynnydd yn Nhreth y Cyngor ei gyflwyno i'r Cyngor ar 30 Ionawr. Roedd asesiad ar gyfer y newid i bolisi Isafswm Darpariaeth Refeniw wedi'i gynnwys yn yr adroddiad i'r Cyngor ym mis Medi 2017.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda Chraffu ac eraill?

Yn ogystal â'r adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol, mae proses y gyllideb wedi ei hystyried gan gyfarfodydd y Tîm Gweithredol Corfforaethol, yr Uwch Dîm Arweinyddiaeth, Briffio'r Cabinet a Briffio'r Cyngor. Cynhaliwyd gweithdai cyllideb rheolaidd gydag aelodau etholedig i archwilio cyllidebau gwasanaeth ac ystyried y cynigion o ran y gyllideb. Hysbyswyd yr holl aelodau o staff am y broses o osod y gyllideb ac ymgynghorwyd yn llawn â staff sy'n cael eu heffeithio neu bwriedir gwneud hynny, yn unol â pholisïau a gweithdrefnau Adnoddau Dynol y Cyngor. Ymgynghorwyd ag Undebau Llafur drwy'r Cydbwyllgor Ymgynghorol Lleol.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Mae'n bwysig bod gwasanaethau'n parhau i reoli cyllidebau'n ddoeth a bod unrhyw arian dros ben o fewn y flwyddyn yn cael ei ystyried yng nghyd-destun y sefyllfa ariannol tymor canolig, yn arbennig o ystyried graddfa'r gostyngiadau y mae'n ofynnol eu gwneud yn y gyllideb yn ystod y ddwy neu dair blynedd nesaf.

Mae pwysau penodol yn parhau i fod yn amlwg yn y cyllidebau gofal cymdeithasol (Oedolion a Phlant) serch y buddsoddiad ychwanegol o £1.5 miliwn at ei gilydd ar gyfer 2018/19. Bydd sefyllfa'r ddau wasanaeth yn cael ei monitro'n ofalus a'i hystyried ymhellach fel rhan o broses y gyllideb 2019/20.

Bydd balansau ysgolion yn parhau i gael eu hadolygu’n ofalus. Mae Cyllid Addysg yn gweithio’n agos iawn gydag ysgolion i ddatblygu cynlluniau cadarn ac, yn ogystal, mae prif ac uwch swyddogion Addysg a Chyllid yn cyfarfod yn rheolaidd i adolygu’r cynlluniau hynny a chymryd unrhyw gam gweithredu yn ôl yr angen.

10. Pa risgiau sydd yna ac oes yna unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae hwn yn parhau yn gyfnod ariannol heriol a bydd methu cyflawni’r strategaeth a gytunwyd o ran y gyllideb yn rhoi pwysau ychwanegol ar wasanaethau yn y blynyddoedd ariannol presennol ac yn y dyfodol. Bydd monitro a rheoli’r gyllideb yn effeithiol yn helpu i sicrhau bod y strategaeth ariannol yn cael ei chyflawni.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Mae'n ofynnol i awdurdodau lleol o dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972 wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu eu materion ariannol yn briodol.